

PORTRÉTY

OTEC METOD KLEMENT

9. listopadu 1979 zemřel v Praze otec Metod Klement. Byl tak charakteristickým svědkem nedávného období českých duchovních dějin a měl na rozvoj českého katolického křesťanství, nepřímo i slovenského, tak pronikavý a dnes málo známý vliv, že si věru zaslouží, abych mu věnoval vzpomínku, a to i jako svému osobnímu otcovskému příteli.

Karel Klement, to bylo jeho rodinné jméno, se narodil 27. listopadu 1889; dožil se tedy téměř na den devadesáti let. Po maturitě na gymnáziu napřed váhal, má-li se stát mistrem uměleckého baletu, k čemuž měl všechny předpoklady, či mnichem benediktinského kláštera v pražských Emauzích, který zbožného mladého muže přitahoval svou klasickou liturgií, vynikající dokonalým zpěvem gregoriánského chorálu a posvátnou choreografií nejvybranějšího vkusu. Karel Klement, kterému z jeho původního sklonu k baletu zůstala po celý život půvabnost jeho štíhlé postavy, se rozhodl pro klášter a vstoupil jako novic k emauzským benediktýnům.

Zde ovšem kromě celkové vysoké úrovně mnišského života podle benediktinské reformy ve švábském Beuronu našel i cizorodý, odpuzující prvek velkoněmeckého šovinismu. Když totiž byl Beuron sám ohrožen Bismarckovým kulturním bojem, začal zakládat filiálky mimo Německou říši, aby se tam mohli beuronští benediktýni uchýlit. Jednou z těchto odboček byly pražské Emauzy, kdysi klášter na Slovanech, zřízený Karlem IV., ale koncem 19. století už jen sídlo zkomírající skupiny benediktýnů montserratských. Tito stařečkové ustoupili vitální odnoži řádu z Německa. Beuronští mniši v duchu doby přeměnili barokně přestavěný kostel k původní gotické podobě, ne ovšem zcela věrně, a vyzdobili ho freskami otce Desideria Lenze, samorostlého symbolisty, navazujícího jednak na staré umění egyptské, jednak na ranou renesanci Giottovu.

Podobně obnovili i zchátralé klášterní budovy. Brzy tam vznikla mnišská komunita nesporné úrovně, jazykově ovšem v srdci Prahy německá, a jen postupně přijímající i české členy, jako byli pozdější opat Arnošt Vykoukal, historik a znalec dějin liturgie světového jména, nebo Marián Schaller, první překladatel Římského misálu do češtiny. Pohromou pro český živel v Emauzích se stalo zvolení opata Schachleitnera, který byl vyhraněný německý nacionalista a chtěl mít z Emauz především ohnisko německé kultury v Praze. Jeho režim byl Čechovi Karlu Klementovi, který přijal řeholní jméno Metod, tak protivný, že před složením slibů z kláštera vystoupil. Zůstal však věrný kněžskému ideálu. Po vojenské zdravotní službě za první světové války vstoupil do pražského semináře jako diecézní bohoslovec a 10. července 1921 byl vysvěcen na kněze.

V prvních měsících a letech republiky byl nadšený mladý bohoslovec svědkem nábožensky neblahých zjevů, proti nimž pak bojoval téměř po celý život. V pražském semináři byl ve svém ročníku téměř jediný Čech, protože poválečná protikatolická agitace odvracela mladé muže od myšlenky kněžského povolání. Německých bohoslovců bylo víc, ale ne jeden z nich viděl své budoucí poslání spíše v práci národního buditele než apoštola křesťanství. Karel Klement tím byl pochopitelně

deprimován – a to tím spíše, že v okruhu svého příbuzenstva byl svědkem rozhodnutí mladého katolického kněze, který z očividné mravní slabosti opustil své povolání a svou církev.

Už tehdy si Klement umínil, že bude vychovávat mladé muže tak, aby se mohli rozhodnout pro kněžské povolání. Zúčastnil se všech akcí v tom směru, vydával časopis Kvatembrový věstník, který měl probouzet zájem o kněžské povolání, a 28. září 1929 založil celostátní organizaci ministrantů, která je měla vést i k vyšším stupňům liturgické služby. Podle legendární římské legie, která byla složena z křesťanských vojáků a byla vyvražděna za to, že nechtěla přinést oběť římským pohanským bohům, nazval Klement nový spolek ministrantů Legio Angelica, Andělská legie. Tento název měl i časopis pro ministranty, z něhož se stal jeden z nejživějších měsíčníků katolické mládeže v Československu. Organizace Legio Angelica se brzy rozšířila po celé republice a měla pak dlouho i významnou slovenskou větev. Nebylo to jistě bez Klementovy zásluhy, že se od roku 1929 začaly všechny semináře zase plnit českými bohoslovci. Z nejčilejších a nábožensky nejhorlivějších českých bohoslovců a mladých kněží nebyl po další aspoň dvě desetiletí téměř nikdo, kdo by byl tím nebo oním způsobem neprošel rukama Metoda Klementa, mezitím už opět emauzského benediktýna.

Hned po 28. říjnu 1918 emauzský opat Schachleitner utekl do Německa. Později se stal jakýmsi Hitlerovým Plojharem. S ním odešla i část německých mnichů. V Emauzích zůstali Češi a snášenliví Němci, zvláště českomoravského původu. Zvolili si napřed konventuálním převorem, později zcela legálně novým opatem nejvýznamnějšího člena svého společenství, jemného českého učenice Arnošta Vykoukala. Vykoukal byl vědecky tak proslulý a národnostně tak snášenlivý, že si ho řezenský biskup Buchberger zvolil za hlavního redaktora všech liturgických článků svého Lexikon für Theologie und Kirche. Přesto, nebo právě proto, možná i z Hitlerovy osobní msty za domnělou křivdu na Schachleitnerovi, byl v červenci 1941 emauzský klášter přepaden jednotkou SS, komunita byla rozpuštěna a opat Vykoukal byl vězněn a umučen v koncentračním táboře Mauthausen. Pokud emauzští kněží zůstali na svobodě, byla jim nacisty zapovězena jakákoli kněžská činnost.

Karel Klement se po svém vysvěcení na kněze a krátkém kaplanování vrátil do osvobozených Emauz jako otec Metod. Brzy se stal jedním z nejoblíbenějších pražských kazatelů; strhoval svým temperamentem, svou moderní názorností, svou nestrojenou elegantní gestikulací, svou takřka uměleckou dikcí, hlavně svým upřímným zápallem. Nejvíce času a energie věnoval mladým lidem a chlapcům, ať už v Legio Angelica, ať při četných dnech exercicií, duchovních cvičení, ať také v mnoha případech osobním vedením. Své svěřence, pokud se k tomu hodili, jemně vedl k rozhodnutí pro kněžské povolání. Ze členů Legio Angelica pak utvořil i skautský oddíl, který měl pravidelné letní tábory.

Ke kouzlu jeho osobnosti patřil i jedinečný smysl pro humor. Při vážných přednáškách a kázáních pro dospělé dovedl vtipně použít výrazů a obrátů, kterým se naučil od svých mladých přátel, ale vždy tak jemně, že to nikoho neurazilo. Běda ovšem kněžím, kteří se ho bez jeho elegance snažili napodobit v gestikulaci, v zápalu řeči nebo v užívání „študácké“ mluvy! Klement sám, zvláště když mluvil k mládeži v přírodě, strhl například i známého moravského kněze – dřevorytce Hrabala – k tomu,

že ho přede všemi objal a zvolal: „Svatý František přišel mezi nás!“ Klement napsal dlouhou řadu znamenitých článků a už roku 1922 skvěle přeložil slavnou báseň v próze „Eucharistie a práce“, kterou napsal polsko–německý jezuita Erich Przywara. Tato knížečka nadchla dr. Berana a z jejího titulu si pak udělal arcibiskupské heslo.

Roku 1939 se stal Klement spirituálem semináře v Českých Budějovicích, ale tato každodenní drobná práce nebyla jeho silnou stránkou. Brzy ji zanechal a stal se farářem na Sázavě. Tam, kde byl kdysi Prokopův slovanský klášter, na jehož tradici navázaly Karlovy pražské Emauzy, kde však nyní zbyly už jen trosky staré slávy, chtěl otec Metod připravit půdu pro obnovu slovanského kláštera, napřed jako převorství, závislého na Emauzích. Jeho plány se nepřízní poměrů neuskutečnily; ale Klement mohl aspoň dát podnět k tamním historicky i umělecky bohatým vykopávkám.

Když byly za války Emauzy zlikvidovány nacisty, nesměl ani Klement na Sázavě veřejně vykonávat kněžskou činnost. Nabízeli mu místo vychovatele v Baťově Zlíně. Ale když si uvědomil, že celý tamní internát je proniknut duchem technokracie a že by od něho nacisté navíc očekávali aspoň částečnou kolaboraci, přijal raději místo domácího učitele v české katolické rodině hraběte Strachvitze.

Po válce se vrátil na Sázavu, de facto do ústraní, a té se pak pastoračně i archeologicky věnoval až do stáří. Archeologické zásluhy o slavné slovanské středisko ho patrně uchránily i po nové likvidaci Emauz r. 1950 před větším pronásledováním. Ze školy Klementovy byl také předčasně zesnulý teolog dr. Antonín Mandl. Otec Metod Klement, stařeček bělohavý, hluchý, ale duševně čilý pak ještě vypomáhal v duchovní správě na pražské periferii a byl až do smrti rádcem a přítelem celého okruhu mladších kněží.

Když jsem měl 1. července 1941 jako novokněz pražské diecéze v Emauzích primici, první slavnostní mši, přijel do Prahy otec Metod a pronesl jedno ze svých velkých kázání. Kladel primiciantovi na srdce: „Žij vždy tak, abys mohl Ježíšovi upřímně říci s Petrem: Pane, ty víš, že tě miluji!“ Klement po celý život hlásal a žil prvenství lásky v křesťanství. Jistě i na prahu věčnosti mohl říci svému Pánu: „Ty víš, že tě miluji!“

Alexander Heidler († 3. 8. 1980)

OTEC JAN EVANGELISTA URBAN

Všichni jsme děti své doby, ale někteří jsou i otcové své doby. Jejich osobnost do nás ostatních vstupuje, oni utvářejí profil generací a žijí v nich tiše dál. Připomínat si je není jen povinnost, ale i potřeba. Generace, která ztratí spojení s minulostí, sotva najde orientaci pro budoucnost. Česká církev byla obdarována v období dvacátých až čtyřicátých let několika duchovními otci. Jeden z nich je i P. dr. Jan Ev. Urban OFM. Bylo o něm právem napsáno, že „patří k těm vedoucím osobnostem českého katolického života, jejichž dílo a apoštolát mají význam zakladatelský“. Do tematické souvislosti tohoto čísla Textů patří jako učitel duchovního života a také proto, že začátkem příštího roku oslaví osmdesátiny.

Josef Urban se narodil 20. února 1901. Syn sociálního demokrata, vyrostl v Praze na Žižkově. Jako ministrant zahořel pro Krista. Jako student objevil v Emauzích dokonalou liturgii a u kartuziánů (karmelitánů?), kteří se tenkrát, nakonec marně, pokoušeli zakotvit v Praze, svět kontemplace. Nakonec ho přitáhlo františkánství (viz jeho líčení: Na české Alverně) – ale tíhnutí ke kontemplaci a něco z opatské důstojnosti v něm zůstalo.

Roku 1924, kdy přijal kněžství, byla ještě církev v ústupovém boji, semináře skoro prázdné. Pater Jan se nelekl a s radikální opravdovostí hlásal evangelijní ideály. V jeho ústech se stávaly vzrušující výzvy, a tak kolem něho začala růst nová generace pražského katolicismu. Ještě víc než jako kazatel znamenal pro ni jako duchovní vůdce. Tím zůstal po celý život a vychoval tisíce kvalitních lidí. Svátost pokání u něho, to byl svátek, vstup do prostoru, kde lidská nevěrnost prožívala setkání s Boží velkorysostí v obnovené lásce. V době, kdy převládala tradiční pastorec farních oveček a horlivé, ale aktivisticky laděné působení jezuitů a redemptoristů, bylo pozvání k důvěrnému společenství s Bohem opravdovým zjevením. Tak otec Jan zasahoval katolickou obnovu v jejím srdci. Probuzený křesťan nepotřebuje být popoháněn k „plnění Božích a církevních přikázání“, sám touží co nejdříve Boží dary přijímat – a také dávat.

Apoštolská aktivita z duchovní hloubky vyrostla nejdříve a nejvíce v Třetím řádu sv. Františka, který otec Jan dostal na starost a rázem oživil. Hmotná a duchovní bída periferie poskytla první velké pole pro mladé terciáře. Charita konkrétně materiální, ale s úctou a jemností vůči potřebným, bez agitace. Podle potřeby péče o děti a na požádání duchovní služba dospělým. Postupně se rozvinulo vyučování konvertitů – po vlně četných poválečných odchodů z církve docházelo postupně k návratům – a tak nakonec spatřil světlo průkopnický katechismus pro dospělé Učení víry (1946), dávno před Holandským katechismem.

Jiné průkopnické dílo rostlo od r. 1927 v okruhu jeho laických apoštolů: Apoštolát 3. řádu sv. Františka. Patřil do typu „řeholnice bez hábitu“. Jádro tvořily sestry (do jisté doby i bratři) se sliby, kteří pracovali na různých místech republiky v apoštolských stanicích. K tomu okruh pomocných bratří a sester.

Ze školení sester Apoštolátu („urbanek“) postupně vyrostla jeho originální nauka o duchovním životě. Teologicky je vyjádřena jako cesta Boha k člověku a cesta člověka k Bohu. V nárysu ji uložil v knize Duchovní život (Praha 1946). Pronikavý vliv měla jeho modlitební kniha K Bohu – Průvodce duchovního života katolické inteligence (1933, 4. vyd. 1946). Po tradičních modlitebních knížkách odhalil kouzlo modlitby ústní i meditativní a liturgické, s texty klasickými i zcela novými, v živém rámci osobního spojení s Bohem a s církví. Modlitba se stala něčím vzácným, ne povinností, ale výsadou a radostí.

Z působení mezi mladou inteligencí vyrostlo Studium catholicum, které koncem třicátých let a 1945–1948 dávalo možnost výběrového studia z teologie, filozofie a jiných oborů na univerzitní úrovni. Po válce posluchárny sotva stačily návalu posluchačů.

Rozsáhlým stykem s laiky si otec Jan vytříbil řeč oslovující „světské“ prostředí. To uplatnil v rozhlasových přednáškách (Slovo víry v éteru, 1940; 2. vyd. Cesty k víře).

Zásadní vliv měl na vývoj nové kněžské generace. Po válce nám dával nesmírně mnoho seminářem v rámci Studia: školil v novém stylu duchovního vedení a tvořivě otevíral obzory. Byl nesporně „episcopabilis“ a dvakrát vážným kandidátem biskupství, ale tenkrát převážily politické zřetele. Naposledy mohl posloužit kněžím promluvami při Teologicko—pastoračním kursu koncem let šedesátých; vyšly jako Duchovní slovo pro dnes a zítra (1975, bez udání autora a místa). Jeho slovo přicházelo z ticha Božího nekonečna, člověka tam nenásilně vtahovalo, pročišťovalo a rozehrívalo, a proměněného vracelo do světa lidí. Také v tomto světě se velký kontemplátor pohyboval s přirozenou samozřejmostí. Mimořádným darem vcítění se stal přítelem a duchovním otcem pro nejrůznější lidi i v těžké době za mřížemi (duben 1950 – září 1963).

Příliš málo se zde dalo říci o tom člověku s hlubokou duší a žhavým srdcem, o důstojném knězi i pokorně upřímném křesťanu, drahém tolika lidem, kteří ho mohli poznat zblízka. V čase minulém — už žije ve svém ústraní. Ale žije stále s námi, prosí za nás všechny a za Boží království. Nechme uvažování, jakou poctu by si otec Jan zasloužil. Čestný doktorát teologie mu už dávno udělili čeští katolíci tím, že ho přijali za svého duchovního učitele — Doctor spiritualis — a duchovního otce.

Quis

Redakce připisuje toto číslo jubilantovi jako skromný projev vděčnosti za jeho velké duchovní dílo.